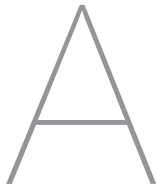

Çağdaş tıbbın öncüsü: Tevfik Sağlam

SD Dergi

sıl adı Ali Tevfik Sağlam olan Dr. Tevfik Sağlam 1882 yılında İstanbul'da doğdu. Sultanhahmette bulunan Nakilbent İlkokulu'nu bitirdikten sonra 1891'de

Soğukçeşme Askeri Rüştiyesi'ne girdi. 61 yıllık fiili hekimlik hayatına ilk adımını 1895 yılında Kuleli Askeri Tıp Okuluna girerek attı. Daha sonra 1898'de Mektebi Tıbbiyei Şahane'ye kayıt yaptırdı. Buradan 1903 yılında Tabip Yüzbaşı rütbesi ile mezun olan Tevfik Sağlam bir yıl boyunca Gülhane'de iç hastalıkları kliniğinde çalıştı.

Balkan Savaşı sırasında Selanik'te Sıhhiye Bölüğü, Hadımköy Sıhhiye Bölüğü ve Yasıvıran Bölge Hastanesi'nde çalışırken tifüse yakalanarak İstanbul'a geri döndü.

Bundan çok kısa bir süre sonra patlak veren I. Dünya Savaşı'nda görev alabilmek için fakülte'deki görevinden istifa ederek, Askeri Tıp Okuluna geçti. 1915'de III. Ordu Sağlık Dairesi Başkanı olarak atandığı Kafkas Cephesi, I. Dünyü Savaşı'nın olduğu kadar Tevfik Sağlam'ın da kaderinde dönüm noktasıdır. Tifüs ve Kolera'ya karşı burada elde ettiği başarılar savaşın sonucuna etki etmese de onun adının Türk Tıp Tarihine yazılmasına neden oldu. Öyle ki ilkel koşullarda arkadaşları ile aşı hazırlama

girişimleri dünya tıp literatürüne girmiş bir başarı olarak kabul görmektedir.

Engin bilgisi, azimli çalışmaları, teşkilatçılığı ve disipliniyle bu iki salgının yayılmasını önleyen Dr. Tevfik Sağlam, yakın bir arkadaşı tarafından "bulduğu aşıyla insanlara zarar verdiği" gerekçesi ile Divanı Harbe ihbar edildi ancak yargılanarak beraat etti. Bu tarz yanlış anlaşılmalara ve ağır eleştirilerle meslek hayatı boyunca karşılaşacağı çünkü diğer insanlara göre ileriye çok daha iyi görebilen geniş bir ufka sahipti.

Tevfik Sağlam yalnız doktor kimliği ile öne çıkmaz, o aynı zamanda çok iyi bir eğitimidir de. III. Orduda görev aldığı sırada hekimlere yönelik kurslar, konferanslar düzenleyen Sağlam, her koşulda eğitimin sürekliliği ve gerekliliğinden yana olduğunu göstermiştir. Bu yıllara ait anılarını "III. Orduda Sıhhi Hizmet" adlı bir kitapta toplayarak daha sonra yayınladı.

Savaşın yenilgi ile sonuçlanmasından sonra İstanbul'a dönerek tıp fakültesinde çalışmaya başlayan Sağlam, çok geçmeden Kurtuluş Savaşı'nın başlamasıyla tekrar Anadolu yollarına düştü. 3 Ocak 1921'de İnebolu yoluyla Ankara'ya giden Sağlam burada Milli Savunma Bakanı Ordular Sıhhiye Dairesi Başkanlığı'nda çalıştı. Ancak üstleri ile anlaşmazlığa düştüğü için bu görevden ayrıldı. Harp sonuna kadar Ankara'da bugünkü Ankara Tıp Fakültesinin çekirdeği olan Cebeci Hastanesi'nde çalıştı.

1923 yılında Gülhane Hastanesi Başhekimliğine atandı ve oradan da 1927'de yeniden Milli Savunma Bakanlığı Sağlık Dairesi Başkanlığı'na atandı. Ve bu görevde iken general rütbesine yükseldi. Aynı yıl emekliliğini isteyen Tevfik Sağlam böylece ordudan ayrıldı.

1927'de ordudan ayrıldıktan sonra tekrar İstanbul'a dönen Sağlam, İstanbul Verem Savaş Derneği'ni geliştirmek üzere çalışmalara başladı. Tevfik İsmail, Nusret Karasu, Neşati Üster gibi arkadaşlarının da yardımıyla Bakanlık yurt çapında sistemli bir Verem Savaş Programı başlatmaya ikna etti. O aynı zamanda uluslararası Verem Savaş Örgütü'nün yöneticilerindendi ve bir dönem bu örgütün başkanlığında da bulundu. Türkiye'de verem savaşı konusunda elde edilen her başarının temelinde Tevfik Sağlam vardır denilebilir.

1931 yılında Gureba Hastanesi'ne geçen Sağlam, 1933 üniversite reformunun ardından İÜ Tıp Fakültesi'nde öğretim üyesi ve dekan olarak görev yaptı. Bir süre sonra Milli Eğitim Bakanlığı ile ters düşerek bu görevinden de ayrıldı. 1936'da Haydarpaşa Numune Hastanesi dahiliye kliniğine

geçerek meslek hayatına bir süre burada devam etti.

Ancak yine İÜ Tıp Fakültesi'ne dönmesi uzun sürmedi, Profesörler Kurulu'nun daveti ile III. Dahiliye Kliniğinin Başkanlığına atandı ve emekli oluncaya kadar bu fakültede çalıştı.

Tevfik Sağlam'ın hatırlanması gereken görevlerinden biri de 1929 yıllarında kurulan İstanbul Tabip Odası'nın ilk başkanı olmasıdır. Tevfik Sağlam yönetimde veya eğitimdeki açıkları herkesten önce görmüş ve bu yüzden de pek çok ilklere imza atmış bir bilimadamı, yönetici ve eğitmendir. Hemşirelik mesleğine verdiği önem Sağlam'ı 1926 yılında Kızılay Hemşire Okulu'nun kurucularından biri yaptı. Yine Florence Nightingale Yüksek Hemşire Okulu'nun da kurucularından olan Sağlam, Türkiye'de "ziyaretçi hemşire" uygulamalarını da ilk kez başlatan isimdir.

Bugün çağdaş hekimlik felsefesini benimseyen her hekim, sağlıklı bir toplum yaratmak için halkı eğitmenin en önemli önlem olduğunu bilir ancak bunun öncülüğünü 40, 50 yıl önce yapmak için geleneklerden sıyrılmak kadar güçlü ve ileri görüşlü olmak gerekirdi.*

81 yıllık hayatına İstanbul Tabip Odası Başkanlığı, Hekimler Dostluk ve Yardımlaşma Cemiyeti'nin kuruculuğu, İstanbul Verem Savaş Derneği kuruculuğu, İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü, Tıp Fakültesi Dekanlığı, Yüksek Sağlık Şurası Üyeliği, Milli Savunma Bakanlığı Ordular Sıhhiye Dairesi Başkanlığı, Gülhane Hastanesi

Başhekimliği, Haydarpaşa Numune Hastanesi Cebeci Hastanesi ve İzmir Hastanesi hekimlikleri görevlerini sıdıran Dr. Tevfik Sağlam'ı, öğrencisi Prof. Dr. Nusret Fişek şu sözlerle anlatıyor:

"55 yılı aşan tıp öğrenciliği ve hekimlik yaşamımda hocalarımız arasında meslek ahlakında, tıp biliminde ve uygulamalarındaki üstün başarılarıyla seçkinleşen bir çok büyük adam tanıdım. Bunların arasında Prof.Dr.Tevfik Salim Sağlam'ın özel bir yeri vardır. O sadece iyi bir hekim, iyi bir hoca değil, hekimliğin çağdaş felsefesini, toplumsal yaklaşımını benimseyen, uygulayan bir önderdi. Prof.Dr.Tevfik Salim Sağlam Üçüncü İç Hastalıkları Kliniği Direktörü idi. Biz klinik sınıflarına geçtiğimizde, kürsüsü kapatılmış ve fakülteden ayrılmıştı. Ben kendisini ilk kez 1958 yılında Sağlık Bakanlığında yapılan bir Verem Savaş Danışma toplantısında tanıdım. Şimdi tartışılan konuyu hatırlamıyorum. Ben Paşaya karşı olan görüşümü oldukça sert bir biçimde açıkladım. Tartışmalar sürerken, Paşa tekrar söz aldı. Sözüne "Arkadaşım Nusret haklı" diye başladı. Toplantıda Prof.Dr.Nusret Karasu'da vardı. Önce ondan bahsettiğini sandım. Sonra anladım ki, benden söz ediyor. Tevfik Sağlam benden 32 yaş büyük idi ve büyük saygı duyulan bir kişiliği vardı. Kendine kıyasla çok genç ve deneyimsiz bir hekime karşı tutumu beni çok etkilemişti. O tarihten sonra ölümüne kadar 5 yıl onunla sık sık beraber olduk. Kimi zaman görüşlerimiz çelişti, ama her zaman, bu ülkenin insanlarına daha sağlıklı bir yaşam sunma amacına ulaşmak için kendisi-

81 yaşında 25 yaşındaki bir genç kadar ilerici ve bugünkü çağdaş gelişmelerin savunucusu olan Tevfik Sağlam, her zaman toplum sağlığını öncelikleri arasına almış, yılmadan çalışmış, düşüncelerin arkasında durmuş ender yetişen değerlerden biri olarak hafızalarımızdaki yerini almıştır.

ne hizmet ettim, o da bana yardım etti."

81 yaşında 25 yaşındaki bir genç kadar ilerici ve bugünkü çağdaş gelişmelerin savunucusu olan Tevfik Sağlam, her zaman toplum sağlığını öncelikleri arasına almış, yılmadan çalışmış, düşüncelerin arkasında durmuş ender yetişen değerlerden biri olarak hafızalarımızdaki yerini almıştır.

Kaynaklar

* Prof. Dr. Nusret Fişek, Toplum ve Hekim, Sayı 47, Ekim 1991